

Temže se vine kolem staveb, které potvrzují svou historickou roli – celnice, přístaviště, paláce, parlamentní budovy, elektrárny a Tower of London.

# Temže

Úvod a mapa 48–49

**Článek: Historický přístav** 50–51

Dva výlety lodí po Temži 52–54

**Zážitek: Lodí po Temži** 53

Hotely a restaurace podél

Temže 242–243



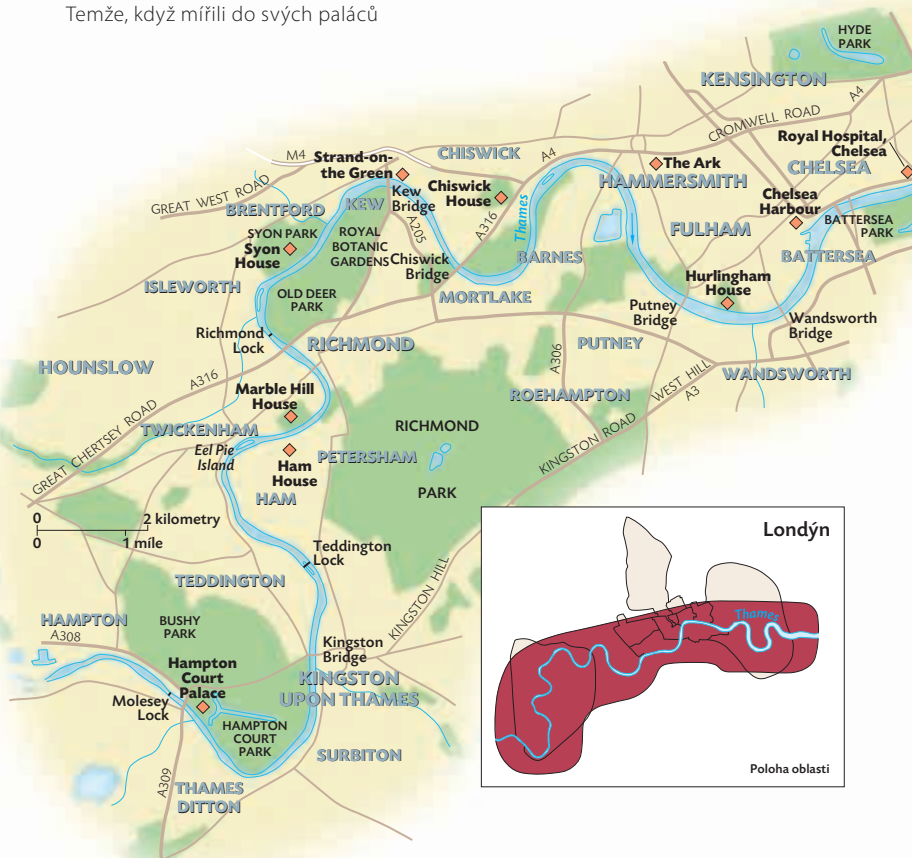
Pohled k jižnímu břehu Temže  
za soumraku

# Temže

Temže je ještě poměrně úzká, když míjí Hampton Court Palace a v mohutných záhybech protéká bývalými vesnicemi Twickenham, Richmond, Kew, Chiswick a Barnes, které už dávno pohltila masa Velkého Londýna. Pak se stáčí směrem na východ do centra města. Posledních osm ze 34 londýnských mostů je seskupeno poblíž sebe a za posledním z nich, mostem Tower Bridge, pomalu obtéká poloostrov Isle of Dogs a protéká kovovými ploutvemi Thames Barrier.

Podél Temže stojí budovy, které dosvědčují historickou roli řeky. Po staletí sloužila Londýňanům jako hlavní dopravní tepna a výhled z ní byl a stále je proslulý. Jak katedrála sv. Pavla, tak Tower of London a budovy Parlamentu ve Westminsteru stojí poblíž Temže. Králové a královny se s loděmi plnými dvořanů a hudebníků plavili po a proti proudu Temže, když mířili do svých paláců

v Greenwichi, do Toweru, Whitehallu, Westminsteru, Richmondu a Hampton Courtu. Aristokraté si svá venkovská sídla často stavěli proti proudu řeky – Ham House, Syon House a Marble Hill House. Podél řeky se nachází i několik parků: Greenwich po proudu a Kew, Richmond, Hampton Court Park a Bushy proti proudu.





Vauxhall Bridge je jedním ze 34 mostů přes Temži.



## NENECHTE SI UJÍT:

Časnou ranní nebo pozdně  
odpolední procházku  
po nábřeží Temže **49**

Plavbu po Temži kolem  
obnovených Docklands  
a do Greenwiche **52–53**

Kombinovaný výlet po souši  
a po moři s London Duck pro  
všechny věkové kategorie **53**

Plavbu lodí k velkolepým sídlům  
v Richmondu a dál **89**

Dnes jsou budovy na čilém nábřeží svědky znovuoživení Temže. Přestavba Docklands a zejména Isle of Dogs byla „nakažlivá“. Budovy na nábřeží, např. elektrárna Bankside a County Hall, znovu ožily, když získaly nové využití. Přibýly impozantní nové budovy, například radnice v Southwarku.

Zapomenuté přístavy jako St. Katharine a Chelsea byly zmodernizovány. Říční taxi pomáhají zdolávat dopravní špičky a Millennium Bridge překlenuje Temži mezi St. Paul's a Bankside. A nově vybudované nábřežní kolonády přivedly Londýňany zpět k jejich řece. ■

# Historický přístav

**Ačkoliv byl Londýn kdysi největším přístavem na světě, dnes jeho vody nebrzdí žádné nákladní lodě. Ty, které plují po Temži v současnosti, ať již kvůli zábavě či přepravě, lze jen stěží přirovnat k lodím z minulosti, kdy většina britského bohatství připlouvala a odplouvala po řece.**



„Temže v Den primátora“, okolo r. 1747, od Giovannioho Antonia Canaletta

Římský přístav vzkvétal tam, kde se nyní nachází Cornhill; stál tu dřevěný most, sklady a přístaviště. Anglosasové obchodovali s Francií a Porýním a později se odvážili dál k Baltu a na Střední Východ. Za Tudorovců obchodníci postavili přístav v místě, kde žilo 40 tisíc lidí – od obsluhy nákladního člunu a loďařů po dělníky v přístavišti a nosiče – a říční dálnici brázdily dva tisíce lodí. V 17. a 18. stol. dosahovaly obchody závratné výše a Londýn se stal největším přístavem na světě. V r. 1802 ulevily nově otevřené doky Temži od dopravní zácpy. V r. 1900 již v přístavu pracoval milion lidí, ale po jeho přestěhování do Tilbury v r. 1965 řeka v Londýně ztichla.

I přes všechn ten ruch a shon byl pohled na řeku vždy působivý. Kardinál Wolsey, ministr Jindřicha VIII., se oblékal

do karmínového saténu, když plul na své lodi z Westminsteru do Greenwichu, aby navštívil krále. Nejlepší slavnosti na řece pořádal primátor. Každý rok v letech 1422 až 1846 doprovázely lodě cechovních společenství zvoleného primátora do Westminsteru, kde volbu odsouhlasil panovník.

V polovině 19. stol. byla řeka sotva víc než jen otevřená stoka pomalu unášející průmyslové a domácí odpadní vody z Londýna do moře. Ale když v r. 1857 získali právníci královny Viktorie zpět od městských radních královská říční práva, navrhl inženýr Joseph Bazalgette první městský kanalizační systém. Přišel také s řešením špatné hygieny a častého zamrzání řeky, které způsobovalo v Londýně chaos. Inspirován Wrenovou myšlenkou říčního náspu vytvořil schéma rekultivace půdy, které počítalo se zúžením Temže a tím

zrychlením průtoku vody. Na výsledném náspu byla vybudována silnice, která pomohla přehuštěnému městu, dále veřejné zahrady a vysoká zábrana proti povodním.

## Oživení Temže

Když byly doky přemístěny a průmyslu znemožněno, aby své odpady vypouštěl přímo do řeky, kvalita říční vody se radikálně zlepšila. Dnes tu žije více než sto druhů ryb včetně okounů, hvězdic, slávek a na prostředí citlivých lososů. Čistá voda, opravené mosty a nové budovy podél řeky přivedly Londýňany zpět na nábřeží.

Oživení započalo v r. 1980. Vládní projekt Docklands se zrodil v r. 1981. Cílem bylo přebudovat přes 22 km opuštěných doků na budovy a kanceláře. Brzy přibýly další projekty po celé délce londýnského nábřeží. Stará skladiště byla přeměněna na obytné domy. Vyrostly nové bloky kancelářů odrážející se ve vodách starých doků, které zůstaly zachovány, aby se staly zábavní zónou.

V r. 1987 přeměnil architekt Richard Roger skladiště ropy v Hammersmithu na kanceláře a byty. Nedaleký zajímavý

The Ark Ralpha Erskina je odvážným pokusem o ekologickou administrativní budovu.

Z přístavu Chelsea, kam až do r. 1960 zajížděly nákladní lodě s uhlím, vzniklo v letech 1986–1987 luxusní místo podél řeky. Na protějším břehu má architektonickou praxi v budově ze skla a betonu, kterou si navrhl, Norman Foster.

Farrellovo Embankment Place postavené v centrálním Londýně v letech 1987–1990 coby administrativní budova, která se pne nad železniční stanicí Charing Cross, bylo prvním významnějším projektem na nábřeží Temže. Mnoho dalších změn, mezi něž patří např. Portcullis Michaela Hopkinse ve Westminsteru a dál proti proudu Lifschutzem Davidsonem přebudovaný most Hungerford Bridge, proběhl na jižním břehu mezi místy County Hall a Oxo Tower.

Odtud dál po proudu je obnovený Somerset House, přes Temži se klene nový most Millenium Bridge a navštívit můžete galerii Tate Modern vzniklou z elektrárny Bankside. Za nimi se rozkládá Fosterova City Hall a přestavěné sklady Shad Thames a Docklands.

## Ledové poutě

**Klimatické změny nejsou tématem výhradně dnešním. Od 14. do 19. století sevřela severní Evropu „malá doba ledová“. V té době Temže nejméně dvanáctkrát zamrzla a obyvatelé Londýna tak měli možnost pořádat Ledové poutě – zimní slavnosti na zamrzlé řece se sportovními soutěžemi, zábavou a spoustou jídla a pití.**

**Další důvod, proč řeka zamrzala, byla její pomalu tekoucí voda – břehy byly tehdy širší a četné oblouky starého Londýnského mostu tok ještě zpomalovaly. Vládní projekt v 19. století – postavit nábřeží a odebrat část oblouků – tok zrychlil a řeka od té doby nezamrzá.**

**První organizovaná Ledová pouť se konala v 17. století. Pouliční prodejci pekli a prodávali skopové a hovězí; řeku lemovaly stánky se suvenýry a občerstvením; na ledě vyrostly houpačky a kolotoče, hrálo se loutkové divadlo a pořádala se různá představení; a lidé hráli hokej a fotbal.**

**Londýňané si nenechají ujít žádnou příležitost otevřít si vlastní obchod, a tak dokázali vydělat na slavnostní atmosféře těchto poutí. Na většinu akcí se vybíralo vstupné a o tom, jak se určovaly ceny, vypovídá dobová rýmovačka: „Co stojí tři pence na nábřeží, vyjde tě nejmíň čtyři na Temži.“ Ledové poutě se konaly až do roku 1813, kdy Temže zamrzla naposledy.**

# Dva výlety po Temži

Projet se za slunného dne lodí po Temži je příjemný způsob, jak si uvědomit, že řeka byla páteří města. Můžete se vydat na krátkou plavbu městem od mola ve Westminsteru po proudu podél City of Westminster a City of London nebo na delší vyjížďku proti proudu venkovskou oblastí stále zelenějšími oblastmi vnějšího Londýna.



Lod s výletníky se blíží k Tower Bridge.

## Po proudu Temže: Z Westminsteru do Greenwich

Některé lodě, plující od westminsterského mola, se nejprve otočí pod mostem Westminster Bridge, abyste si mohli prohlédnout budovy Parlamentu. Poté se vydáte po proudu a po pravé ruce budete mít County Hall. Vlevo na Bazalgetteově Victoria Embankment uvidíte Portcullis House, zámek připomínající Whitehall Court a National Liberal Club postavený v 80. letech 19. stol. Za Whitehall Stairs (kdysi tu byly stovky schodů umožňujících přístup k vodě) stojí Whitehall Palace.

Vlevo pod mostem Hungerford Railway Bridge se nacházejí

nové Farrellovy kanceláře a nad nimi stanice Charing Cross. Dále si vpravo povšimnete uměleckého komplexu Art Complex na jižním břehu, zatímco vlevo uvidíte molo Charing Cross Pier a Embankment Gardens, kde se zachovalo stavidlo vévody buckinghamského připomínající dávnou slávu Strandu. Odtud obyvatelé viktoriánské Anglie odplovali na jednodenní výlety parníkem do přímořských měst v ústí Temže. Na obzoru můžete vidět Shell-Mex House z r. 1932 s hodinami a Macmurdoovo křídlo pokojů hotelu Savoy z let 1903–1904. Z jedné z jeho místností namaloval Monet svůj pohled na Waterloo Bridge. Nejstarší londýnský památník

na Victoria Embankment, mylně pojmenovaný Cleopatra's Needle z r. 1450 př. n. l., je obelisk z růžové žuly z egyptského Heliopolisu.

Vpravo za mostem Waterloo Bridge uvidíte divadlo Royal National Theatre. Po levé ruce máte Somerset House, dále chrámové zahrady Inner Temple Gardens a poblíž řeky litinové sochy označující hranici City. Za mostem Blackfriars Bridge můžete vidět Millennium Bridge a po levé straně katedrálu sv. Pavla a věžičný tvar domu č. 30 na St. Mary Axe. Bývalá elektrárna Bankside, nyní Tate Modern, se nachází vpravo, a za ní je vidět divadlo Shakespeare's Globe.

Dále spatříte Southwark Bridge a železniční most Cannon Street, vlevo sloup Doric, památník Velkého požáru, moderní London

Bridge upomínající na římské počátky Londýna, Hays Galleria, Královskou loď *Befast* a skleněné křivky radnice.

Vlevo se nachází středověká pevnost Tower of London a hned vedle ní se přes řeku pne Tower Bridge. Když rozšiřující se řeka prochází skrz Pool of London, který byl ještě nedávno plný lodí, lemují ji obnovené Docklands. Vpravo mjíte oblasti Shad Thames, Bermondsey, Rotherhithe a Deptford. Vlevo se nacházejí čtvrti Wapping, Shadwell a Limehouse. Tyčící se věže Canary Wharf na poloostrově Isle of Dogs hledí na Greenwich na druhé straně Temže. Na greenwichském poloostrově stojí nová masivní stavba – O2 Arena, sportovní a koncertní hala. Dále po proudu se lesknou protipovodňové bariéry Thames Flood Barrier,

## ZÁŽITEK: Lodí po Temži

Žádný výlet do Londýna se neobejde bez plavby po řece v jakémkoli stylu. Lodě pro turisty i běžně cestující vyplouvají z obou břehů Temže.

Služby River Bus, většinou pro dojíždějící do práce, nabízejí zábavný způsob, jak se pohybovat po městě: **Thames Clippers** (tel. 0870 781 5049 [www.thamesclippers.com](http://www.thamesclippers.com), ££££) často vypravuje lodě na trasu s příhodnými zastávkami od mola Woolwich Pier východně po Waterloo na západě. **Thames Executive Charters River Taxi** (tel. 0134 282 0600, [www.thamesexecutivecharters.com/rivertaxi.html](http://www.thamesexecutivecharters.com/rivertaxi.html), ££-££££) poskytuje své služby dále na západě, od Chelsea do Putnamu. Další informace poskytne **London Transport** (tel. 020 7222 1234, [www.tfl.gov.uk](http://www.tfl.gov.uk)).

Mnohé plavební společnosti nabízejí i plavby po Temži pro turisty. Většina pořádá okružní plavby po památkách, jiné se specializují na plavby s obědem, večeří,

jazzem apod. Řadu možností nabízí **The London Eye River Cruise** (tel. 0871 781 300, [www.londoneye.com](http://www.londoneye.com), ££££); **Westminster Passenger Service Association** (tel. 020 8940 3891, [www.thamesriverboats.co.uk](http://www.thamesriverboats.co.uk), ££££), která pořádá pouze nasmlouvané plavby po řece do Kew a Hampton Court; **Crown River Cruises** (tel. 020 7936 2033, [www.crownriver.com](http://www.crownriver.com), ££££); **City Cruises** (tel. 020 7740 0400, [www.citycruises.com](http://www.citycruises.com)) a **Thames River Services** (tel. 020 7930 4097, [www.thamesriverservices.co.uk](http://www.thamesriverservices.co.uk)).

Dobrodružnějším povahám by se mohli zamlouvat rychlí člun **London RIB** (tel. 020 7928 8933, [www.londonribvoyages.com](http://www.londonribvoyages.com), £££££); naproti tomu **London Duck** (*Chicheley St.*, tel. 020 7928 3132, [www.londonducktours.co.uk](http://www.londonducktours.co.uk), ££££), ideální pro rodiny s dětmi, nabízí plavbu po řece a vyjížďku po souši v obojživelném vyloďovacím plavidle z druhé světové války.



série nerezových zábran přemosťujících řeku ve Woolwichi.

### **Proti proudu Temže: z Westminsteru do Hampton Court**

Po vyplutí od westminsterského mola proploouvají lodě pod mostem Westminster Bridge. Po pravé straně uvidíte budovy Parlamentu a Victoria Tower Gardens, vlevo Lambert Palace a požární stanici.

Za mostem Vauxhall Bridge a Farrellovou centrálou M16 spatříte vlevo elektrárnu Battersea,

#### **TIP ZNALCE:**

**Každý rok se o jednom zářijovém víkendu koná Festival Temže ([www.thamesfestival.org](http://www.thamesfestival.org)), na kterém si můžete užít umění, jídlo, hudbu i ohňostroj.**

–LARRY PORGES  
*Editor knih National Geographic*

kteřá vytápěla byty vpravo na Dolphin Square. Za mostem Chelsea Bridge vypadají břehy venkovštěji: Battersea Park s monumentem Peace Pagoda vlevo a vpravo zahrady nemocnice Royal Hospital Chelsea, místo, kde se pořádají květinové výstavy Chelsea Flower Show. Albert Bridge začíná vpravo ve středu staré čtvrti Chelsea.

Za mostem Battersea Bridge, který je znám z Whistlerových maleb, narazíte na přístav Chelsea. James Turner maloval své západy slunce z věže kostela St. Mary v Battersea.

Za velkým ohybem řeky uvidíte Hurlingham House (vpravo) postavený v r. 1760; jeho zahrady nyní vlastní soukromý sportovní klub. Bazalgettův Putney Bridge nahradil v r. 1729 dřevěný most, který byl druhým nejdelším mostem přes Temži, ale v době výstavby se nacházel za Londýnem. Vpravo se rozkládá Bishop's Park, vlevo jsou přístřešky pro lodě sloužící nadšeným veslařům. Tady startují oxfordské a cambridgeské závody lodí. Vpravo je vidět The Ark, kancelářské budovy britských architektů sira Richarda Rogerse a Ralpa; následuje Hammesmith Bridge.

Obchodní střediska Chiswick's Malls vpravo jsou lemována pěknými domy, vlevo se rozkládá půvabná čtvrť Barnes. Za Duke's Meadows vpravo následuje Chiswick se svým elegantním mostem, dále železniční a silniční most v Kew, mezi nimi vpravo uvidíte okouzující domky ve Strand-on-the-Green. Vlevo následují Royal Botanic Gardens (viz str. 192) s palácem na nábřeží a na protější straně spatříte lesknoucí se Syon House (viz str. 195). Po jezu Richmond Half-Tide Weir a lávce pro pěší následují mosty Twickenham a Richmond. Za nábřežním domem Asgill House postaveném v r. 1758 se nacházejí zbytky Richmond Palace. Dále následují vlevo Richmond Park a Ham House a vlevo Marble Hill House. Stavidlo Teddington Lock a jez Teddington Weir ukončují přílivovou Temži. Za mostem Kingston Bridge vytváří řeka velký oblouk, po pravé straně se rozkládá Home Park. Později dorazíte k paláci Hampton Court (viz str. 197). ■